

Тактичні кроки реалізуються безпосередньо під час навчання (за В. Ягуповим):

- гуманітаризація змісту – це включення до навчальних програм тем, пов'язаних з етикою війни та миру, історією української державності;
- наукова робота – це дослідження курсантами проблем національної безпеки, миротворчості, інформаційної гігієни;
- практичне спрямування – це залучення до волонтерських, громадянсько-патріотичних заходів;
- самоосвіта – це аналіз медійного простору, критичне осмислення інформаційних воєн.

Таким чином, патріотичне виховання майбутніх офіцерів у контексті педагогіки миру – це складний процес формування особистості, яка володіє силою зброї, але керується силою духу та права. Такий підхід дозволяє виховати захисника, який розуміє: його найвища мета – не війна, а перемога миру та закону на своїй рідній землі.

### Список використаних джерел

1. Закон України № 2145-VIII «Про освіту» від 05.09.2017 року. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 11.09.2024).
2. Ковтун Ю.В. Патріотичне виховання військовослужбовців як основа становлення української національної еліти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2016. № 1 (82) с. 49–53. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vzdufn\\_2016\\_1\\_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vzdufn_2016_1_10) (дата звернення 11.09.2024).
3. Колісник О. Сучасні підходи до формування національної свідомості та патріотизму у курсантів закладів військової освіти. *Молодь і ринок*. 2019. № 4 (171). С. 78–83.
4. Пантюхов Б. Актуалізація досвіду патріотичного виховання журналістів військових закладів вищої освіти в сучасних умовах. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. (2), 197–210. <https://doi.org/10.31499/2307-4906.2.2018.149238>

Тетяна ПАНАСЕНКО

### ВПЛИВ ПЕДАГОГІКИ МИРУ НА ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ

Проблема духовно-морального виховання підростаючого покоління у суспільстві досить актуальна. Зниження рівня моральної вихованості, втрата національних традицій, підміна вічних цінностей і орієнтирів, прояв фактів антитолерантних взаємин – ці та інші негативні явища

спостерігаються серед підростаючого покоління. Нерідкі випадки, коли засоби масової інформації ведуть руйнівну антидуховну пропаганду, стають причиною зниження моральності, загрожують духовно-моральному здоров'ю підростаючої особистості. Серед дітей та молоді часом існує бездуховність, безвір'я, агресивність. Широке поширення отримали згубні звички, такі, як вживання тютюнових виробів, алкогольних напоїв, наркотиків і т.д. Негативні тенденції в нашому суспільстві в галузі духовно-морального виховання підростаючого покоління загострюють проблеми сім'ї та школи, духовно-моральних цінностей, соціального сирітства. Спостерігається криза патріотизму та відірваності дітей та молоді від своєї національно-культурної ідентичності [1].

У сучасних соціокультурних умовах проблема духовно-морального виховання набуває особливої гостроти. Спостерігаються такі деструктивні явища, як зниження рівня моральної культури, нівелювання національних традицій, криза ідентичності та поширення практик нетолерантної взаємодії. Інформаційний простір нерідко стає джерелом деструктивного впливу, пропагуючи агресію та споживацькі настрої, що загрожує духовно-моральному здоров'ю молоді [2].

Педагогіка миру (Peace Education / Peace Pedagogy) – це міждисциплінарна галузь педагогічної науки та соціально-освітньої практики, спрямована на формування у суб'єктів освітнього процесу знань, умінь, навичок, поведінкових моделей та ціннісних орієнтацій, необхідних для запобігання ескалації насильства, мирного врегулювання конфліктів та утвердження соціальної справедливості.

У широкому сенсі педагогіка миру розглядається як філософія освіти, що базується на гуманістичній парадигмі та принципах ненасильства, толерантності та поваги до прав людини.

Об'єктом педагогіки миру є процес соціалізації особистості в умовах полікультурного та конфліктогенного соціуму. Предметом виступають педагогічні умови, механізми та технології формування культури миру (Culture of Peace) як інтегративної якості особистості.

Методологічним фундаментом педагогіки миру є розрізнення двох понять, введених засновником досліджень миру Йоганом Галтунгом:

- негативний мир: відсутність прямого фізичного насильства або війни;
- позитивний мир: наявність соціальної справедливості, рівності можливостей, екологічної рівноваги та гармонійних відносин у суспільстві.

Необхідно зазначити, що педагогіка миру орієнтована саме на досягнення *позитивного миру*, трансформуючи свідомість особистості від «культури війни» (домінування, агресія, образ ворога) до «культури миру» (діалог, співпраця, емпатія).

В рамках педагогіки миру реалізується формування специфічної компетентності, яка включає три взаємопов'язані блоки:

- когнітивний – знання про природу конфліктів, права людини, глобальні проблеми людства, гендерну рівність, міжнародне гуманітарне право;
- емоційно-ціннісний – розвиток емпатії, толерантності до інакшості (етнічної, релігійної, культурної), поваги до людської гідності, солідарності;
- діяльнісний (праксеологічний) – володіння навичками ненасильницького спілкування (ННС), медіації, ведення переговорів, критичного мислення та протидії маніпуляціям.

Дослідженням встановлено, що у науковому дискурсі виокремлено кілька векторів імплементації педагогіки миру:

1. виховання прав людини, перш за все усвідомлення особистістю своїх прав та обов'язків перед спільнотою.
2. конфліктологічна освіта – це навчання аналізу причин конфліктів та інструментам їх конструктивної трансформації.
3. міжкультурна освіта, про сприяння взаєморозумінню між представниками різних етносів та конфесій.

Педагогіка миру виконує превентивну функцію, запобігаючи проявам булінгу, ксенофобії та агресії в учнівському середовищі. Вона також має терапевтичний ефект, що є особливо актуальним для постконфліктних суспільств або країн, що перебувають у стані війни, сприяючи психосоціальній реабілітації та реінтеграції постраждалих від насильства.

Таким чином, педагогіка миру — це не просто навчальна дисципліна, а системний підхід до організації освітнього простору, метою якого є виховання «людини світу», здатної до автономного морального вибору на користь життя, гідності та співробітництва.

У цьому контексті педагогіка миру виступає ключовим інструментом протидії бездуховності, агресивності та соціальному відчуженню. Вона спрямована на трансформацію конфліктів, профілактику девіантної поведінки (вживання психоактивних речовин тощо) та подолання кризи патріотизму через повернення до культурних коренів та етичних орієнтирів.

Наукова значущість інтеграції педагогіки миру полягає у розробці моделей формування цінностей, що базуються на культурі ненасильства, діалогу та емпатії. Перспективним вбачається створення інформаційно-освітніх осередків (центрів), які координуватимуть процес виховання у відкритому соціумі, сприяючи мінімізації впливу кримінальної субкультури та популяризації здорового способу життя [4].

Головною метою є формування особистості, здатної до відповідального морального вибору, конструктивної співпраці та збереження внутрішньої гармонії у будь-яких життєвих ситуаціях.

Реалізація принципів Педагогіки миру корелює із положеннями Закону України «Про освіту» (2017) та «Концепцією національно-патріотичного виховання в системі освіти України» (2022). Державна політика акцентує увагу на потребі у вихованні моральних, ініціативних громадян, здатних прогнозувати наслідки своїх дій та приймати рішення на основі загальнолюдських цінностей [3].

Педагогіка миру реалізується через естетичний (мистецтво, театр), етичний, патріотичний та спортивний напрями виховання. Висока духовність, яку визначають любов, милосердя, справедливість і толерантність, формується під безпосереднім впливом особистості вчителя. Педагог має бути транслятором культури миру, хоча на практиці рівень готовності викладацького складу до виконання цієї місії потребує постійного вдосконалення.

Особлива увага приділяється подоланню інфантильності та егоцентризму молоді через залучення до волонтерської діяльності, молодіжного самоврядування та соціально значущих проєктів. Важливим є запозичення позитивного зарубіжного досвіду (наприклад, Японії) щодо залучення учнів до праці та підтримання порядку, що сприяє вихованню відповідальності.

Формування правової та моральної культури – це спільна відповідальність освітніх закладів та сім'ї. В умовах, коли підлітки часто акцентують увагу на своїх правах, ігноруючи обов'язки, необхідно посилювати виховний вплив батьків, зокрема й через механізми адміністративної відповідальності за неналежне виконання батьківських обов'язків.

Розглянемо результати впровадження педагогіки миру. Відповідно до сучасних вимог та Концепції національно-патріотичного виховання, інтеграція принципів педагогіки миру сприяє формуванню у громадян таких якостей:

- духовна рефлексія: готовність до самовдосконалення, розуміння сенсу життя та відповідальна поведінка;
- творча реалізація: здатність до професійної мобільності на основі моральних норм та установки «ставати кращим»;
- моральна стійкість: зміцнення моральності, що базується на совісті, свободі волі та національних традиціях;
- громадянська позиція: готовність відстоювати власні переконання, критично мислити та діяти відповідно до морального вибору;
- ціннісне ставлення: усвідомлення цінності людського життя, нетерпимість до насильства, повага до інших;

- патріотизм та відповідальність: волелюбність, поєднана з відповідальністю перед сім'єю, суспільством та Україною.

Таким чином, педагогіка миру стає фундаментом для відродження духовно-моральних цінностей, формуючи потребу «людини в людині». Використання її інструментарію в освітньому процесі є стратегічним напрямом діяльності соціальних інститутів для виховання покоління, здатного будувати гармонійне суспільство.

### Список використаних джерел

1. Дубасенюк О. А. Духовно-моральне виховання студентської молоді. *Інноваційні підходи до виховання студентської молоді у вищих навчальних закладах* : матер. міжнар. наук.-практ. конф., м. Житомир, 22–23 трав. 2014 р.) / за ред. : О. А. Дубасенюк, В. А. Ковальчук. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 78–87.
2. Кремень В. Духовність і цінності буття людини. Горизонт духовності виховання : колективна монографія. *The Horizon of Spirituality of Education* / уклад.: Йонас Кевішас, О. М. Отич. Вільнюс : Zuvedra, 2019. С. 9–11.
3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: [http://search.ligazakon.ua/l\\_doc2.nsf/link1/T172145.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T172145.html) (дата звернення: 10.10.2024).
4. Сіданіч І. Л. Духовність і моральність: феноменологічні аспекти в історії вітчизняної освіти. *Вісник післядипломної освіти*. 2012. Вип. 8. С. 116–128. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpo\\_2012\\_8\\_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpo_2012_8_20)

**Ігор САПТОН**

### ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЗАСОБАМИ ПЕДАГОГІКИ МИРУ

В умовах сучасних геополітичних викликів та збройної агресії проти України, система військової освіти постає перед необхідністю переосмислення підходів до виховання майбутніх офіцерів. Сучасний офіцер – це не лише фахівець з військової справи, а й свідомий громадянин, дипломат, яки носієм демократичних цінностей. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема формування політичної культури курсантів вищих військових навчальних закладів засобами педагогіки миру – напряму, що орієнтує на утвердження гуманістичних цінностей, ненасильницьких механізмів вирішення суспільних протиріч (де це можливо) та дотримання норм міжнародного гуманітарного права.

Сучасний етап розвитку української державності характеризується необхідністю збройного захисту суверенітету, євроінтеграційними прагненнями, висуває нові вимоги до особистості майбутнього офіцера.